

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΜΠΕΚΙΑΡΙΔΟΥ Α.

Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Σερρών, Δ/νση Α/θμιας Εκπ/σης Ν.Σερρών
e-mail: Mail@dim-aid-serron.ser.sch.gr

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι πλέον επιβεβλημένη σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες δικαιούνται αλλά και είναι σκόπιμο να συμμετέχουν σε ανάλογα προγράμματα..

Η συμμετοχή τους θα τους δώσει την ευκαιρία αφ' ενός να γνωρίσουν την σπουδαιότητα της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας αφ' ετέρου θα γίνει το μέσο για να εκπαιδευτούν ώστε να αναπτύξουν την ικανότητα τους με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό.

Η εμπλοκή αυτή τους δίνει μια ακόμη ευκαιρία για συνεργασία με το κοινωνικό περιβάλλον, αναγνώριση και αποδοχή.

Υλοποιώντας για δυο συνεχόμενες χρονιές ένα Σ.Π.Π.Ε. τα παιδιά του ειδικού δημοτικού σχολείου Σερρών σε μια τεράστια σχολική αυλή χωρίς καθόλου πράσινο, πραγματοποίησαν δένδροφυτεύσεις, δημιούργησαν ανθόκηπο, σε κάποια σημεία έσπειραν γκαζόν και έκανα παρεμβάσεις με στόχο την αισθητική βελτίωση του χώρου.

ΒΕΚΙΑΡΙΔΟΥ Α.

e-mail: Mail@dim-aid-serron.ser.sch.gr

ABSTRACT

Environmental training has now become imperative on all levels of education. Children with special needs have the right and should take part in similar programmes.

Their participation will give them the chance to learn the importance of the maintenance of ecological balance and it will also become the medium for their training so that they develop their skills in a pleasant and creative way.

Their involvement offers them still another opportunity to cooperate with the social environment, as well as recognition and acceptance.

Applying SPPE (school programme for environmental training) for two years in a row, the children of the special primary school of Serres planted trees in a huge schoolyard with no green, created a flower-garden, seeded grass at some spots and made interventions as to aesthetically improve the space.

Λέξεις κλειδιά: ειδική αγωγή, σχολικά προγράμματα, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η σπουδαιότητα και αναγκαιότητα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές είναι πλέον δεδομένη. Ο καθένας αναγνωρίζει ότι καμία επιστήμη δεν μπορεί να διδαχθεί ή να προοδεύσει όταν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η διατήρηση της ισορροπίας της φύσης και κατ' επέκταση η εξασφάλιση της ίδιας της ζωής του οικοσυστήματος.

Από την περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν μπορεί βεβαίως να εξαιρεθούν τα παιδιά με αναπηρίες. Στόχος της ειδικής αγωγής άλλωστε είναι η εκπαίδευση των παιδιών ώστε να γίνουν (στο βαθμό που είναι δυνατόν) αυτόνομοι και ενεργοί πολίτες. Σ' αυτόν λοιπόν τον ευαίσθητο χώρο η Π.Ε μπορεί να παίξει διπλό ρόλο, να ευαισθητοποιήσει και να εκπαιδεύσει τα παιδιά για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και να γίνει το μέσο για αυτή καθ' αυτή την εκπαίδευση τους. Αυτός ο δεύτερος ρόλος αποτέλεσε ένα βασικό κριτήριο για την επιλογή του θέματος αφού η ενασχόληση με το περιβάλλον ασκεί μια ιδιαίτερα θετική επίδραση στον ψυχισμό των Α.Μ.Ε.Α. Τα θετικά αποτελέσματα από την εφαρμογή ανάλογου προγράμματος την προηγούμενη χρονιά αποτέλεσε σοβαρό κίνητρο για την συνέχιση του προγράμματος με το ίδιο θέμα.

Η μεταφορά του σχολείου σε νέες εγκαταστάσεις όπου πέρα από το μετέωρον των κτιρίων και της αυλής δεν υπήρχε ίχνος πράσινου μας ώθησε να προσπαθήσουμε να βελτιώσουμε τον χώρο που τα παιδιά ζουν και δραστηριοποιούνται. Η παρέμβαση στην αισθητική του χώρου θα δείξει στα παιδιά την αλληλεπίδραση ανάμεσα σ' αυτά και το περιβάλλον.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Ψυχοκινητικοί:

Η κινητική εξέλιξη σε πολλά παιδιά με αναπηρίες συντελείται με βραδύ ρυθμό και συχνά δεν είναι ικανοποιητική. Η κίνηση του σώματος στο φυσικό χώρο προκαλεί κινητικά βιώματα που βαθμιαία εσωτερικεύονται και μεταφέρονται στο γραφικό χώρο. Η ικανότητα του παιδιού να γράφει είναι εφαρμογή εσωτερικευμένης γνώσης και ο οπτικοκινητικός συντονισμός είναι δραστηριότητες γραφικής σκέψης που εκδηλώνονται στη ζωγραφική, το κόψιμο, το ράψιμο, το σκάλισμα, τη γλυπτική κ.α. (Furth και Wachs 1975).

Οι δραστηριότητες του προγράμματος βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν κινητικές δεξιότητες.

α. Αδρής κινητικότητας (Τα παιδιά σκάβουν, σκαλίζουν, μεταφέρουν, σπρώχνουν καρότσια – χορτοκοπτική μηχανή, συλλέγουν και πετούν αγριόχορτα, ποτίζουν, κινούνται συνειδητά στο χώρο). Τα υπερκινητικά παιδιά βρίσκουν τρόπους να διοχετεύσουν σε συγκεκριμένες δραστηριότητες την άσκοπη, αδιάκοπη και ασυντόνιστη κινητικότητα τους.

β. Λεπτής κινητικότητας (Φορούν γάντια, φυτεύουν, κόβουν με ψαλίδι ή κλαδευτήρι τα ξερά άνθη, ξεβοτανίζουν, εκτελούν χειροτεχνίες με ερεθίσματα από το πρόγραμμα. κ.α).

Εκπαίδευση στην αυτοεξυπηρέτηση: (Φροντίζουν τα ρούχα τους, προνοούν, τηρούν κανόνες ατομικής υγιεινής, καθαρίζουν αντικείμενα που χρησιμοποίησαν κ.α).

- Προσανατολισμός στο χώρο: (σκαλίζουν γύρω από το φυτό, ακολουθούν ευθεία στο πότισμα, φυτεύουν δίπλα, εκτελούν εντολές: βάλτο δεξιά – πήγαινε το πίσω από...κ.λπ).

- Προσανατολισμός στο χρόνο (εναλλαγή εποχών και δραστηριότητες σε κάθε μια, ποτίζουμε συχνότερα στη ζέστη, πιο αραιά όταν βρέχει κ.α.).

Γνωστικοί:

Μέσω των δραστηριοτήτων του προγράμματος τα παιδιά βοηθούνται να αναπτύξουν τις μνημονικές τους λειτουργίες, να συγκεντρώσουν την προσοχή τους σε ότι κάνουν, να ανακαλύπτουν τις σχέσεις ανάμεσα στα γεγονότα, να κατανοούν το περιβάλλον τους..

α. Ανάπτυξη οπτικής μνήμης: (αναπαράγουν τα ονόματα φυτών, λουλουδιών, εργαλείων που χρησιμοποίησαν κ.α.).

β. Ανάπτυξη ακουστικής μνήμης: (ενθαρρύνονται να θυμηθούν και να επαναλάβουν ονόματα νέων εργαλείων, επαγγελμάτων, φυτών κ.α. που γνώρισαν.).

γ. Λειτουργική – πρακτική μνήμη (πολυαισθητηριακή αναγνώριση αντικειμένων που σχετίζονται με το πρόγραμμα. Περιγραφή των δραστηριοτήτων μέσα από φωτογραφίες –

εικόνες. Γνώση εννοιών: υψηλό – κοντό δένδρο, μεγάλος-μικρός θάμνος, ψηλά-χαμηλά χόρτα, βαριά-ελαφριά γλάστρα, χοντρός λεπτός κορμός κ.α.

δ. Αντίληψη – Συγκέντρωση προσοχής (αντιλαμβάνονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αντικειμένων που βλέπουν: οι κατιφέδες είναι κίτρινοι, τα πλατάνια ψηλά, οι φλαμουριές μοιάζουν με στρόγγυλο, τα κυπαρίσσια με τρίγωνο κ.λπ. Συγκεντρώνουν την προσοχή τους στις δραστηριότητες που εκτελούν: πότισμα, εντοπισμός αγριόχορτων, απομάκρυνση της πέτρας κ.α.

ε. Λογικομαθηματική σκέψη: Ταξινομούν άνθη – φύλλα με κριτήριο το χρώμα, το μέγεθος, το σχήμα των φύλλων.

Τα διατάσσουν (από το μικρότερο – στο μεγαλύτερο κ.λπ).

Κάνουν αντιστοιχίσεις: (εποχής – μηνών, μηνών – φρούτων, μηνών – λουλουδιών, εποχών, γεγονότων).

Συλλογισμούς: λογική σειρά εικόνων με γνωστά γεγονότα (σπορά – νέο φυτό – άνθος, εναλλαγή εποχών κ.λπ).

Συναισθηματικοί:

Το πρόγραμμα Π.Ε δίνει κίνητρα στα παιδιά να εμπλακούν σε δραστηριότητες και να αναπτύξουν:

α) το αυτοσυναίσθημα, β) το ενδιαφέρον για τη μάθηση, γ) τη συνεργασία με τους άλλους.

α) Αυτοσυναίσθημα: Αναγνωρίζουν τις δυσκολίες τους – δέχονται βοήθεια – αποδέχονται την αποτυχία – χαίρονται με τις επιτυχίες. Μαθαίνουν μέσα από τις διαδικασίες να εκτιμούν τον εαυτό τους και τους άλλους.

β) Ενδιαφέρον για μάθηση: Επισκέψεις σε εκθεσιακούς χώρους λουλουδιών, κέντρων κηποτεχνικής, φυτώριων, υπηρεσίες Δήμου – Δασαρχείου, Αρχιτεκτονικού γραφείου, γκαλερί ζωγράφου κ.α.

γ) Συνεργασία με τους άλλους: Τα παιδιά συνεργάζονται με τα μέλη της Π.Ε., μεταξύ τους, με επαγγελματίες, με παιδιά άλλων ομάδων Π.Ε. Αναπτύσσουν και διατηρούν φιλίες.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Κατόπιν αξιολόγησης τα παιδιά χωρίστηκαν σε μικροομάδες ανάλογα με τις δυνατότητες τους να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες εφαρμόζοντας τις βασικές παιδαγωγικές αρχές της ειδικής αγωγής και μάθησης.

α) Βιωματικά

β) Απλοποίηση των στόχων

γ) Επανάληψη

δ) Υποστήριξη

ε) Παιχνίδι ρόλων – παιχνίδια προσομοίωσης

στ) Μελέτη πεδίου

ζ) Εργασία στο πεδίο

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Αμέσως μετά την έγκριση του προγράμματος από το πανεπιστήμιο Αιγαίου, το παρουσιάσαμε στους εκπαιδευτικούς του σχολείου και επιδιώξαμε τη συμμετοχή τους πρακτικά ή θεωρητικά.

- Προγραμματίστηκαν και πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις:

1) Στο Δήμο Σερρών για καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα συνδράμει στην υλοποίηση του Π.Π, διάθεση μηχανικών μέσων και υλικών.

2) Στο Δασαρχείο για γνωριμία των παιδιών με την υπηρεσία και την ενημέρωσή τους για θέματα σχετικά με το πρόγραμμα.

3) Στα φυτώρια του Δασαρχείου όπου τα παιδιά γνωρίζουν τον τρόπο πολλαπλασιασμού και καλλιέργειας των φυτών.

4) Επίσκεψη σε φυτώρια απ' όπου προμηθευόμαστε οπωροφόρα δένδρα που συμπληρώνουν τον χώρο που δενδροφυτεύτηκε πέρυσι.

5) Στις 21 Μαρτίου υπάλληλοι του Δασαρχείου Σερρών σε συνεργασία με τον κυνηγητικό σύλλογο Ν. Σερρών επισκέπτονται το Σχολείο μας και μαζί με τα παιδιά πραγματοποιούν δενδροφυτεύσεις, γεγονός που δημοσιοποιείται στην τοπική κοινωνία.

- 6) Δεχόμαστε επίσκεψη των παιδιών της Π.Ο. του 10^{ου} – 24^{ου} δημοτικού σχολείου Σερρών. Τους ενημερώνουμε για τις δικές μας δραστηριότητες και τους προβάλλουμε βιντεοταινία με το Π.Π. Δενδροφύτευση και διαμόρφωση του αύλειου χώρου που υλοποιήσαμε πέρυσι. Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να γνωριστούν, να παίξουν και να δημιουργήσουν μαζί (φυτεύουν από ένα θάμνο).
- 7) Συνεργασία με αρχιτέκτονα η οποία μελετά το χώρο και δίνει προτάσεις για αισθητικές παρεμβάσεις.
- 8) Επίσκεπτόμαστε κατάστημα με κεραμικά, γνωρίζουμε το επάγγελμα του αγγειοπλάστη και επιλέγουμε τα διακοσμητικά κεραμικά που θα τοποθετήσουμε στην αυλή μας.
- 9) Επίσκεψη σε κέντρο κηποτεχνικής για γνωριμία με καλλωπιστικά φυτά που δεν συναντήσαμε στις άλλες επισκέψεις. Επιλογή και αγορά αυτών που θα συμπληρώσουν την παρέμβαση.
- 10) Επίσκεψη σε θερμοκήπια. Γνωρίζουμε τα μονοετή λουλούδια, προμηθευόμαστε και φυτεύουμε.
- 11) Επίσκεψη σε κτήμα με οπωροφόρα δένδρα της περιοχής. Είναι Μάιος και συνεπώς η εποχή των κερασιών. Τα παιδιά σκαρφαλώνουν στα δένδρα (ανάπτυξη αδρής κινητικότητας), συλλέγουν κεράσια (λεπτή κινητικότητα), μυρίζουν και γεύονται (πολυαισθητηριακή προσέγγιση).
- 12) Επίσκεψη σε γκαλερί και συνεργασία με τον ζωγράφο ιδιοκτήτη. Ζητούμε και μας παρέχεται συνδρομή για εικαστική παρέμβαση στην άχαρη βρύση της αυλής.
- 13) Ανταποδίδουμε την επίσκεψη των παιδιών του 10^{ου} – 24^{ου} δημοτικού σχολείου. Τους προσφέρουμε συμβολικά μια γλάστρα στην οποία εκείνοι προσθέτουν το φυτό. Την ονομάζουμε γλάστρα της συνεργασίας και της φιλίας. Ο συναισθηματικός πλούτος που αναδείχθηκε από τα παιδιά, εκφραζόμενος σε εκδηλώσεις αγάπης και φιλίας ξεπέρασε τις προσδοκίες μας και μας συγκίνησε όλους.

5. ΔΡΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Με το πρόγραμμα “Συνεχίζουμε τη δενδροφύτευση και ομορφαίνουμε την αυλή μας” που ουσιαστικά αποτέλεσε συνέχεια του προγράμματος “Δενδροφύτευση και διαμόρφωση αύλειων χώρων” πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω δράσεις και παρεμβάσεις.

- Στη συνέχεια του χώρου που δενδροφυτεύτηκε με καλλωπιστικά δένδρα, προστέθηκαν οπωροφόρα που ευδοκιμούν στην περιοχή.
- Φυτεύτηκαν αναρριχώμενα φυτά σε φράχτες που θα αποτελέσουν φυσικό χώρισμα σε χώρους με διαφορετικές χρήσεις.
- Έγινε παρέμβαση στη βρύση της αυλής με ζωγραφιές επιδιώκοντας την αισθητική της βελτίωση.
- Τοποθετήθηκαν παγκάκια στην αυλή και ανάμεσα τους κεραμικά με λουλούδια.
- Δημιουργήθηκαν γωνίες με διακοσμητικά κεραμικά και λουλούδια.

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- Χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα από ψυχομετρικά test που πραγματοποίησε η ψυχολόγος του σχολείου.
- Συμπληρώθηκαν λίστες βασικών δεξιοτήτων.
- Καθ’ όλη τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος υπήρξε παρατήρηση και καταγραφή των δεξιοτήτων των παιδιών ώστε να εκτιμάται η συμμετοχή τους και να γίνονται πιθανές αναπροσαρμογές στον τρόπο δράσης.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Από την εφαρμογή του Σ.Π.Π.Ε. διαπιστώθηκε πως προκύπτουν πολλαπλά οφέλη: Τα παιδιά δρουν βιωματικά, εκπαιδεύονται με ρεαλιστικό και ευχάριστο τρόπο, έξω από το καθιερωμένο μοντέλο μάθησης μέσα στην τάξη.
- Ο κοινός στόχος που είναι η προστασία του περιβάλλοντος οδηγεί σε ευαισθητοποίηση και συνεργασία σε θέματα σχετικά με αυτό.

- Οι δραστηριότητες των παιδιών που λαμβάνουν χώρα μέσα στην τοπική κοινωνία, την ευαισθητοποιούν και της δίνουν κίνητρα για λύσεις περιβαλλοντικών προβλημάτων και στάσεις ζωής.
- Η δημοσιοποίηση των προγραμμάτων αναδεικνύει τις δυνατότητες των παιδιών με αναπηρίες.
- Το πράσινο που δημιουργήθηκε από τα δυο προγράμματα λόγω της έκτασης του είναι δύσκολο να συντηρηθεί μόνο από τους μαθητές. Πρόταση μας είναι σε σχολεία που οι συνθήκες το επιτρέπουν να υπάρχει προσωπικό που θα δημιουργεί και θα φροντίζει το πράσινο, ώστε αυτό να προσφέρεται για εκπαιδευτικές δραστηριότητες κάθε στιγμή.
- Ιδιαίτερη μνεία αξίζει η σχέση που δημιουργήθηκε ανάμεσα στις ομάδες Π.Ε. των σχολείων 10^{ου}-24^{ου} και Ειδικού. Αποδεικνύεται ότι τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης διαδραματίζουν ρόλο ανάπτυξης πολιτών ικανών να συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος αλλά και πολιτών που θα συμβάλλουν επίσης για μια κοινωνία αποδοχής και αναγνώρισης των ανθρώπων χωρίς τίτλους και διακρίσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Δραστηριότητες μαθησιακής ετοιμότητας* (2000), Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων.
2. *Το ασκήσιμο νοητικά καθυστερημένο παιδί*, Λουκία Πιστικίδου – Δρόσου, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων.
3. Εισήγηση σε πρακτικά Συνεδρίου, Μπεκιαρίδου Αικατερίνη (1992), Εργοθεραπεία και Κηπουρική. Α΄ Συνέδριο συλλόγου Ελλήνων Εργοθεραπευτών Αθήνα 1992.